

INAQUE

VLAŠŤ

FERNANDO ARAMBURU

PREKLAD PETER BILÝ

Fernando Aramburu

Vlast'

Preklad tejto knihy vo forme štipendia podporil
Fond na podporu umenia.

Fernando Aramburu

PATRIA

© Fernando Aramburu 2016

Published by agreement with Tusquets Editores,
Barcelona, Spain.

TRANSLATION © Peter Bilý 2020

COPYEDITING Martina Kubealaková

COVER © Barbora Šajgalíková

SLOVAK EDITION © Inaque 2020

ISBN 978-80-8207-087-6

ISBN E-BOOK 978-80-8207-088-3

Fernando Aramburu
VLASŤ

INAQUE

Opätky na parketách

Aha, chuderka, ide si za ním nohy dolámať. Rovnako ako keď sa vlna triešti na skalách. Trochu peny a zbohom. Nevidí, že sa ani nenamáha otvoriť jej dvere? Je preňho ako slúžka, je mu úplne podriadená.

A tie topánky na opätkoch a tie červené pery v štyridsiatich piatich rokoch (načo?). Dcéra moja, ako to, že sa na svojej úrovni, vo svojom postavení a so svojim vzdelaním správaš ako pubertiačka? Keby to tak videl *aita*...

Vo chvíli, keď Nerea nastupovala do auta, zdvihla zrak k oknám, kde za záclonou vytušila matku, ktorá ju, ako zvyčajne, sledovala. A áno, hoci ju z ulice nemohla vidieť, Bittori sa na ňu sklúčne pozerala a so zachmúreným obočím si sama pre seba šepkala, aha, ide tam, chuderka, ako privesok toho márnomyseľného, ktorému nikdy nenapadlo, že by mohol niekoho v živote spraviť šťastným. Neuvedomuje si, že ženská musí byť strašne zúfalá, keď sa po dvanástich rokoch manželstva snaží zvieť svojho muža? Vlastne je nakoniec lepšie, že nemajú deti.

Skôr než Nerea nastúpila do taxíka, krátko kývla na pozdrav. Jej matka na treťom poschodí, ukrytá za záclonou, odvrátila zrak. Ponad strechy domov bolo vidno široké pásmo mora, maják ostrova Santa Clara, v diaľke riedke oblaky. Meteorologička v predpovedi počasia tvrdila, že bude slnečno. A ona, ach, naozaj starnem, pozrela sa späť na ulicu a taxík už zmizol z dohľadu.

Hneď potom za strechami, za ostrovom a modrou líniou horizontu, za vzdialenými oblakmi a ešte ďalej, v stratenej minulosti, hľadala výjavy zo svadby svojej dcéry. Opäť ju videla v katedrále Dobrého pastiera, oblečenú v bielom, s kyticou v ruke a s prehnaným nadšením, a ako ju videla vychádzať z kostola, takú štíhlu, usmievavú, krásnu, schytila ju zlá predtucha. V noci, keď sa sama vrátila domov, jej veľa nechýbalo, aby si sadla pred Txatovu fotku a zdôverila sa mu so svojimi obavami; ale bolela ju hlava a okrem toho Txato zvykol byť v rodinných záležitostiach, najmä keď šlo

o jeho dcéru, precitlivený. Ten chlap nemával k slzám ďaleko, a hoci fotky neplačú, viem, čo tým chcem povedať.

Opätky mali v Quiquem prebudiť apetít a to nie taký, ktorý sa dá uhasiť jedlom. Klop, klop, klop, počula ich chvíľu predtým bodáť do parkiet. Uvidíme, či v nich nenechali diery. Prišli sa rozlúčiť. A jemu, už ráno o deviatej, bolo z úst cítiť whisky či nejaký z nápojov, s ktorými kšeftuje.

„Ama, naozaj sa budeš vedieť o seba postarať sama?“

„Prečo nejdete na letisko autobusom? Taxík odtiaľto do Bilbao musí stáť strašné peniaze.“

On: „Nerob si pre to starosti.“

Batožina, teperenie sa, strata času, vymenoval dôvody.

„Áno, ale dávate si načas, nie?“

„Ama, nenaliehaj. Už sme sa rozhodli, že pôjdeme taxíkom. Je to najpohodlnejšie.“

Quique začína byť netrpezlivý.

„Akokoľvek inak je to strašná otrava.“

Dodal, že si vyjde zafajčiť na ulicu, kým sa porozprávate. Ten chlap to prehnal s parfumom. No ústa mu páchnu po chľaste a to ešte nie je ani deväť hodín ráno. Pri lúčení si obzrel svoju tvár v zrkadle na chodbe. Namyslenec. A (autoritatívne, srdečne, no stroho?) povedal Nerei: „Pohni si.“

Päť minút, slúbila mu. Nakoniec sa to natiahlo na pätnásť. Medzi štyrmi očami svojej matke: že tá cesta do Londýna pre ňu veľa znamená.

„Ťažko si viem predstaviť, načo chodíš na rokovania svojho muža so zákazníkmi. Alebo si mi len nepovedala, že si začala pracovať v jeho firme?“

„V Londýne sa naozaj pokúsim zachrániť naše manželstvo.“

„Už zasa?“

„Naposledy.“

„A aká bude teraz tvoja taktika? Budeš naňho nalepená, aby ti nenarazil parohy s prvou, ktorá sa oňho obtrie?“

„Ama, prosím. Nekomplikuuj mi to ešte viac.“

„Veľmi dobre vyzeráš. Zmenila si kaderníčku?“

„Stále chodím k tej istej.“

Nerea náhle stíšila hlas. Jej matka okamžite pozrela k dverám bytu, akoby sa bála, že ich špehuje niekto cudzí. Nie, o nič nejde, len že zavrhli nápad adoptovať si bábätko. Koľko o tom rozprávali. Že či Číňan, či Rus, či černoško. Že či dievčatko, alebo chlapček. Nerea nestratila nádej, no Quique to vzdal. Chce vlastné dieťa, krv svojej krvi. Bittori: „To teraz rozpráva ako z Biblie?“

„Myslí si, že je moderný, ale je tradičnejší ako mliečna ryža.“

Nerea si sama pozisťovala formality na podanie žiadosti o adopciu a, áno, splňali všetky požiadavky. Peniaze neboli prekážkou. Bola odhodlaná cestovať na druhý koniec sveta, aby sa konečne stala matkou, hoci by dieťaťko neprivedla na svet ona. Ale Quique rozhovor rázne ukončil. Že nie a nie.

„Je trochu bezcitný, nezdá sa ti?“

„Chce mať potomka, ktorý sa bude naňho podobáť, ktorý jedného dňa bude hrať za Real Sociedad. Je tým posadnutý, *ama*. A bude ho mať. Uf, keď si on raz niečo vezme do hlavy! Nevieť s kým. S nejakou, čo bude ochotná. Nepýtaj sa ma. Vôbec netuším. Za prachy si prenajme brucho, nech to stojí, čo to stojí. Pokiaľ ide o mňa, pomohla by som mu nájsť zdravú ženu, ktorá by mu ten rozmar splnila.“

„Si šibnutá.“

„Ešte som mu to nepovedala. Myslím, že teraz v Londýne na to bude príležitosť. Dobre som si to premyslela. Nemám žiadne právo vyžadovať od neho, aby bol nešťastný.“

Vo dverách bytu sa zľahka pobožkali na líce. Bittori: že hej, že to zvládne sama, že šťastnú cestu. Nerea, už na podeste, keď čakala na výťah, povedala niečo o tom, že nie vždy veci vychádzajú tak, ako si človek želá, a o tom, že napriek tomu by sme sa nemali vzdávať radosti. Nakoniec matke navrhla, aby vymenila rohožku.

2

Mierny október

Predtým, ako sa prihodila tá vec s Txatom, bola veriaca, ale teraz už neverí. A aká len bola v mladosti pobožná. Dokonca chýbalo málo, aby vstúpila do kláštora. Ona a jej kamarátka z rodného mestečka, na ktorú je lepšie už nespomínať. Obe odskočili od predsavzatia v poslednej chvíli, s jednou nohou v noviciáte. Teraz jej všetky tie reči o vzkriesení mŕtvych a živote večnom a Stvoriteľovi a Duchu Svätom znejú ako táraniny.

Veľmi ju podráždili isté biskupove slová, ktoré vyriekol len preto, aby sa nepovedalo. Neodvážila sa odmietnuť podať ruku takému dôležitému mužovi. Zdala sa jej slizká. Naopak, pozrela sa mu mlčky do očí tak, aby mu pohľadom dala najavo, že už nie je veriaca. Len čo zbadala Txata v truhle, jej viera praskla ako bublina. Dokonca to pocítila fyzicky.

A napriek tomu, z času na čas ide na omšu, asi hnaná silou zvyku. Sadá si do lavice v zadnej časti kostola, pozoruje chrby a zátylky farníkov, rozpráva sa sama so sebou. Lebo doma je priveľa samoty. A ona nie je z tých, čo by chodili do bistier či kaviarní. Náklady? Len to potrebné. Koketéria (ďalšia z bublín?) z nej vyprchala potom, čo sa stalo Txatovi. A ak by Nerea nenaliehala, tak by deň čo deň chodila v tom istom oblečení.

Namiesto chodenia po obchodoch si radšej sadne do kostola a praktizuje svoj tichý ateizmus. Zakázala si rúhanie a pohrdanie zidenými veriacimi. Pozerá sa na obrazy a vraví/myslí si: nie. Niekedy to vraví/myslí si a trochu krúti hlavou na znak nesúhlasu.

Ak sa slúži omša, zdrží sa dlhšie. Vtedy v duchu protirečí každému kňazovmu slovu. Modlime sa. Nie. Toto je telo Kristovo. Nie. A takto celý čas. Niekedy si unavená s náležitou diskretnosťou zdriemne.

Vyšla z jezuitského kostola na Calle Andía pod už potemneným nebom. Bol štvrtok. Počasie bolo príjemné. Všimla si, že svetelná tabuľa lekárne ešte aj podvečer ukazuje dvadsať stupňov. Premávka, chodci, holuby. Rozoznala známu tvár. Bez váhania prešla na

opačnú stranu ulice. Prudká zmena smeru ju donútila vyjsť na Plaza Guipúzcoa. Prešla chodníkom okolo jazierka. Rozptýlila sa pozorovaním kačíc. Ako dávno tadiaľto nešla? Ak si dobre spomína, odkedy bola Nerea malá. Spomenula si na čierne labute, ktoré tam teraz nebýva vidno. Bim-bam-bim. Zvonkohra na radnici ju vytrhla zo zamyslenia.

Bolo osem. Vlažná hodina, mierny október. Náhle si spomenula, čo jej ráno povedala Nerea. Aby vymenila rohož? Nie, netreba sa vzdávať radosti. Pche, sprostosť, aká sa hovorí starým ľuďom na povzbudenie. Bittori nestálo veľa priznať si, že večer je nádherný. Na to, aby skákala od radosti, by však potrebovala niečo iné. Napríklad? Ach, čo ja viem. Keby vynašli stroj na kriesenie mŕtvych a vrátili by mi manžela. Spýtala sa sama seba, či by po toľkých rokoch nemala pouvažovať nad tým, žeby začala zabúdať. Zabúdať? A to je čo?

Vo vzduchu sa vznášal pach rias a morskej vlhkosti. Nebolo ani trochu zima, vietor nefúkal a obloha bola jasná. Povedala si, že sú to dostatočné dôvody, aby šla domov peši a ušetrila si tak lístok na autobus. Na Calle Urbieta začula svoje meno. Počula ho jasne, no nechcela sa obzrieť. Dokonca zrýchlila krok, ale bolo jej to nanič. Zozadu ju dobehli chvatné kroky.

„Bittori, Bittori.“

Ten hlas bolo počuť priveľmi zblízka, aby mohla ďalej predstierať, že ho nepočuje.

„Počula si? Vraviam, že to nechajú, že už prestanú s atentátmi.“

Bittori si nemohla nespomenúť na dni, keď sa jej tá istá susedka vyhájala na schodoch alebo vyčkávala na rohu ulice mokrá od dažďa, s nákupnou taškou medzi päťami, len aby sa nestretli v bráne domu.

Zaklamala: „Hej, povedali mi to pred chvíľou.“

„To sú dobré správy, čo? Konečne budeme mať pokoj. Už bolo načase.“

„Veď uvidíme, uvidíme.“

„Teším sa najmä pre vás, čo ste si toľko vytrpeli. Nech už sa to všetko skončí a nech vás nechajú na pokoji.“

„Nech sa skončí čo?“

„Nech prestanú ubližovať ľuďom a nech bojujú za tie svoje veci bez zabíjania.“

A keďže Bittori mlčala a nejavila záujem pokračovať v rozhovore, susedka sa rýchlo rozlúčila, akoby sa zrazu musela ponáhľať.

„Idem už, synovi som slúbila mreny na večeru, zbožňuje ich. Ak ideš domov, odprevaďím ťa.“

„Nie, čakajú ma neďaleko.“

Aby stratila z dohľadu susedku, prešla na druhý chodník a hodnú chvíľu chodila bezcieľne po okolí. Veď, bezpochyby, ak by tá sprostana pri čistení mreny pre svojho synáčika, ktorý mi vždy pripadal ako skutočný kretén, začula, že som prišla domov zakrátko po nej, pomyslela by si: dočerta, nechcela sa so mnou baviť. Bittori! Čo je? Pestuješ si zášť a už som ti toľkokrát povedal, že... Dobre, daj mi pokoj.

Neskôr, cestou domov, položila ruku na drsný kmeň stromu a potichu povedala: vďaka za tvoju ľudskosť. Priložila dlaň aj na múr budovy a vetu zopakovala. A to isté povedala, bez toho, aby sa zastavila, odpadkovým košom, mestskej lavičke, stĺpu semaforu a inému mestskému vybaveniu, ktoré stretávala po ceste.

V domových dverách potme. Lákalo ju použiť výťah. Pozor. Hluk by ma mohol prezradiť. Rozhodla sa vyjsť tri poschodia naboso. Ešte stihla zašepkať posledné poďakovanie zábradliu, za tvoju ľudskosť. Strčila kľúč do zámky tak potichu, ako to len bolo možné. Čo sa Nerei nepáči na tej rohožke? Ja tomu dievčaťu asi nerozumiem a myslím si, že som mu ani nikdy nerozumela.

Zakrátko na to zazvonil telefón. Ikatza spala na gauči skrútená do čierneho chlpatého kľbka. Bez pohnutia s pootvorenými očami pozorovala kroky svojej panej smerom k aparátu. Bittori vyčkala, kým zvonenie prestane, na displeji rozpoznala číslo a zavolala späť.

Rozrušený Xabier. *Ama, ama.* Aby zapla televízor.

„Už mi to povedali. Kto? Tá nad nami.“

„Ach, myslel som si, že to ešte nevieš.“

Poslal jej bozk a ona mu ho vrátila a viac toho nenarozpráva-

li a rozlúčili sa. Povedala si: telku nezapnem. No po chvíli nad ňou zvíťazila zvedavosť. Na obrazovke uvidela trojicu v kuklách a baskických baretkách, ako sedí za stolom, estetika Ku Klux Klanu, biely obrus, vlastenecké transparenty, mikrofón, a pomyslela si: rozpozná matka toho, čo rozpráva, svojho syna, po hlase? Prežívala, ako sa jej tie zábery hnusia, obracal sa jej žalúdok. Keď sa už na to nedokázala pozerieť, televízor vypla.

Pre ňu sa deň skončil. Koľko bolo hodín? Krátko pred desiatou. Mačke vymenila vodu a šla si ľahnúť skôr ako zvyčajne, bez večere, bez listovania v časopise, ktorý ležal na stolíku. Keď si už obliekla nočnú košeľu, zastavila sa pred Txatovou fotkou na stene spálne, aby mu povedala: „Zajtra za tebou zájdem a porozprávam ti o tom. Nemyslím si, že ťa to poteší; ale určite je to správa dňa a ty máš právo o nej vedieť.“

Pri zhasnutom svetle sa pokúsila rozplakať. Nič. Ani slza. A Nerea nezavolala. Ani sa neobťažovala dať jej vedieť, či dorazili do Londýna. Zaiste, je priveľmi zaneprázdnená zachraňovaním svojho manželstva.

3

S Txatom na cintoríne Polloe

Je to už niekoľko rokov, čo na cintorín tam hore nechodí peši. Môcť by mohla, ale unavuje ju to. A niežeby jej prekážalo, že by sa unavila, ale načo, veď načo. Okrem toho, sú aj také dni, keď ju v bruchu občas pichne. A tak Bittori nastupuje na deviatku, ktorá ju vysadí pár krokov od cintorína, a keď ukončí návštevu, dole do mesta sa vracia pešo. Ísť dole je iné.

Vystupovala za nejakou paňou, obe boli jediné pasažierky. Bol piatok, pokoj, dobré počasie. Na vstupnom oblúku prečítala:

ČOSKORO SA AJ O VÁS BUDE HOVORIŤ TAK, AKO SA TERAZ
HOVORÍ O NÁS: MŔTVI!

S pohrebnými rečičkami na mňa nezapôsobia. Hviezdny prach (počula to v telke), to sme, je jedno, či dýchame alebo sme už pod zemou. A hoci ten protivný nápis neznášala, nemohla si pomôcť a vždy, keď vchádzala na cintorín, musela ho prečítať.

Dievčatko, kabát si mohlo nechať doma. Bol jej na oštaru. Obľiekla si ho len preto, aby šla v čiernom. Smútok nosila prvý rok; potom jej deti naliehali, aby žila bežný život. Bežný život? Tie dve naivky ani netušia, o čom hovoria. Aby ju tým viac neotravovali, poslúchla ich radu. To však nič neuberá z toho, že je to neúctivé chodiť pomedzi mŕtvych oblečená vo farebnom. A tak nakoniec v prvú rannú hodinu otvorila šatník, hľadala niečo čierne, čím by zakryla oblečenie v rôznych odtieňoch modrej, zbadala kabát a obľiekla si ho, hoci vedela, že jej bude teplo.

Txato sa o hrob delí so svojimi starými rodičmi z matkinej strany a tetou. Hrob, na pokraji mierneho svahu, vytvára rad s ostatnými podobnými. Na náhrobnej doske je napísané meno a priezviská zosnulého, dátum narodenia a deň, keď ho zabil. Prezývka chýba.

Dni pred pohrebom niektorí príbuzní z Azpeitia Bittori poradiť, aby radšej na dosku nedávala žiadne narážky, emblémy alebo náznamy, ktoré by Txata mohli identifikovať ako obeť ETA. Tak sa vyhne problémom.

Namietala: „Pozrite sa, ale veď ho už raz zabili. Nemyslím si, že to spravia znovu.“

Veď jej samej ani nenapadlo, že by mohla dať vytesať do dosky vysvetlenie skonu svojho manžela; no stačí, ak ju od niečoho chcú odhovoriť, aby sa to potom zanovito snažila uskutočniť.

Xabier stál na strane príbuzných. A tak na dosku dali vyryť iba meno a dátumy. Nerea v telefóne zo Zaragozy mala tú drzosť, že navrhla, aby to druhé sfalšovali. Úžas: čože?

„Rozmýšľala som, či tam dať dátum pred atentátom alebo po ňom.“

Xabier pokrčil plecami. Bittori povedala, že ani náhodou.

Po pár rokoch, keď pomalovali náhrobok Gregoria Ordóñeza, ktorý leží pár metrov od Txata, Nerea, úplne nevhodne, vytiahla starú vec, na ktorú v skutočnosti všetci zabudli. S fotkou v novinách všetkým na očiach pripomenula svojej matke: „Vidíš, ako bolo lepšie *aitu* trochu chrániť? Pozri, čomu sme sa vyhli.“

Vtedy Bittori buchla vidličkou po stole a povedala, že odchádza preč.

„Kam ideš?“

„Prešla ma chuť na jedlo.“

Nahnevaným krokom, zachmúrená vyšla z bytu svojej dcéry a Quique, zapalujúc si cigaretu, prevrátil oči.

Rad hrobov, jeden vedľa druhého, sa tiahne popri chodníku. Bittori vyhovuje, že obruba vytŕča pol metra zo zeme a ona si môže bez ťažkostí sadnúť na náhrobný kameň. Samozrejme, keď prší, tak nie. No a keďže kameň zvykne byť studený (a po toľkých rokoch je zákonite prerastený lišajníkom a špinou), nosí vždy so sebou štvorcový igelit vystrihnutý z nákupnej tašky a šatku na krk, ktoré používa ako vankúš. Sadne si na ne a Txatovi rozpráva, čo má na srdci. Ak sú nablízku nejakí ľudia, rozpráva sa s ním v myšlienkach; ak tam nie je nik, ako to býva zvyčajne, rozpráva sa s ním nahlas ako pri bežnom rozhovore.

„Dcéra je už v Londýne. No vlastne, predpokladám to, keďže sa jej nechcelo zatelefonovať mi. Tebe zavolala? Mne nie. Keďže v telke nehlásili žiadne letecké nešťastie, beriem ako hotovú vec,

že došla do Londýna a tam sa pachtí po tom, aby zachránila svoje manželstvo.“

V prvý rok Bittori umiestnila na náhrobný kameň štyri kvetináče. Pravidelne sa o ne starala. Boli pekné, skrášľovali ho. Potom nejaký čas hore na cintorín prestala chodiť. Rastliny vyschli. Tie nové jej vydržali do prvých mrazov. Potom kúpila rozmerný kvetináč. Xabier ho dotiahol na vozíku. Spoločne doň zasadili krušpán. Jedného dňa ho našli prevrátený, kvetináč rozbitý, časť zeminy vysypanú na náhrobnom kameni. Odvtedy Txatov hrob nič nezdobí.

„Hovorím, ako sa mi zachce, a nikto mi v tom nezabráni, a ty už vôbec nie. Že či žartujem? Už nie som taká, ako kým si žil. Pokazila som sa. Dobre, nepokazila. Stala som sa chladnou, odmeranou. Až sa znova stretneme, nepoznáš ma. A nemysli si, tvoja dcérka, tvoj miláčik, má s mojou premenou veľa do činenia. Rozčuluje ma. Rovnako ako keď bola malá. Samozrejme, s tvojím požehnaním. Lebo vždy si sa jej zastával. Tým si ma pripravil o autoritu a nikdy sa nenaučila vážiť si ma.“

O tri-štyri hroby vyššie bol priestor s pieskom, vedľa asfaltového chodníka. Bittori sa zahľadela na pár vrabcov, ktoré tam práve pristáli. S roztriahnutými krídlami sa vtáky kúpali v piesku.

„A ešte som ti dnes chcela povedať, že tá banda prestala zabíjať. Ešte sa nevie, či je to vyhlásenie myslené vážne alebo ide o trik, aby získali čas a prezbrojili sa. Či budú zabíjať, alebo nie, tebe to môže byť jedno. A nemysli si, že mne nie. Veľmi chcem vedieť jedno. Vždy som to chcela, od začiatku. A mňa nezastavia. Nikto ma nezastaví. Ani deti. Ak vôbec na to prídu. Lebo ja im nič nepoviem. Si jediný, kto o tom vie. Neprerušuj ma. Si jediný, kto vie, že sa vrátim. Nie, do väzenia nemôžem ísť. Veď ani neviem, kto je ten hajzel. No oni určite ďalej žijú v mestečku. A okrem toho, zožiera ma zvedavosť, v akom stave sa nachádza náš byt. Ty buď pokojný, Txato, Txatito, pretože Nerea je v zahraničí a Xabier, ako vždy, žije pre svoju prácu. Nič si nevšimnú.“

Vrabce odleteli.

„Prisahám ti, nepreháňam. Cítim veľkú potrebu uzmierniť sa sama so sebou, aby som si mohla sadnúť a povedať: dobre, skonči-

lo sa to. Skončilo sa to? Tak, pozri sa, Txato, aj na to musím prísť. A odpoveď, ak nejaká je, môže byť iba v mestečku, a preto tam pôjdem, hneď dnes poobede.“

Postavila sa. Pozorne poskladala šatku a štvorcový igelit a odložila ich.

„Takže, už to vieš. Ty tu ostaň.“

Doma u tamných

Deväť hodín večer. V kuchyni je otvorené okno, aby sa vyvetral pach vyprášaných rýb. Televízne noviny začali správou, ktorú Miren začula v predchádzajúci deň v rádiu. Definitívny koniec ozbrojeného odboja. Nie terorizmu, ako vravia oni, veď môj syn nie je terorista. Prihovorila sa dcére: „Počula si? Znovu sa odmlčali. Veď uvidíme dokedy.“

Arantxa pôsobí, že je mimo, ale vníma všetko. Mierne pohla trochu pokrivenou tvárou (alebo je to krkom, ktorý je ohnutý?), akoby chcela vyjadriť nejaký názor. Pri nej si človek nie je nikdy istý; ale Miren si aspoň mohla byť istá, že jej dcéra porozumela.

Vidličkou jej krájala dve podkovy obalenej tresky. Na menšie kúsky, aby ich mohla bez ťažkostí prehĺtať. Tak to odporúča fyzioterapeutka, veľmi milé dievča. Nie je Baskička, ale čo už. Arantxa sa musí snažiť. Ak nie, nezlepší sa to. Okraj vidličky zaškripal na dne taniera tak hlasno, akoby sa porcelán rozzúrnil, trojbal sa narušil a z bieleho rybieho mäsa vystúpil obláčik pary.

„Veď uvidíme, akú výhovorku si zase vymyslia, aby Joxe Mariho neprepustili.“

Sadla si za stôl k dcére a nespúšťala z nej oči. Dávala pozor. Už niekoľkokrát jej zabehlo. Poslednýkrát v lete. Museli zavolať sanitku. Siréna vreštala na celé mestečko. Preboha, ale sme sa vydesili. Kým prišli záchranári, sama si vybrala z hrdla takéto kusisko panenky.

Štyridsaťštyriročná. Najstaršia z troch. Potom Joxe Mari, ten je v Puerto de Santa María I. Musíme za ním dochádzať až tam dole, na juh. Hajzli. A nakoniec ten najmladší. Ten si ide svojou cestou. Takmer ho nevidávame.

Arantxa chytila pohár bieleho vína, ktoré jej naliala matka. Zdvihla ho rukou, ktorou dokáže hýbať, a traslavo si ho preniesla k ústam. Ľavú ruku má stuhnutú v päst a primknutú k boku, pri páse, pre paralýzu je bezvládna. Odpila si riadny hlt, čo je, podľa Joxiana, skvelé, ak si pomyslíme, že len nedávno ju krmili sondou.

Trochu vína jej stieklo po brade, ale na tom nezáleží. Miren jej

ju rýchlo utrela servítkou. Také pekné, také zdravé dievča s takou budúcnosťou pred sebou, matka dvoch detí a teraz toto.

„Tak čo, chutí ti?“

Arantxa pokrútila hlavou, akoby chcela povedať, že z ryby nie je nadšená.

„Ale no, nebola lacná. Nebuď rozmaznaná.“

V televízii šiel jeden komentár za druhým. Pche, politici. Dôležitý krok k mieru. Požadujeme rozpustenie teroristickej bandy. Spustili sa zmeny. Cesta k nádeji. Koniec nočnej mory. Nech odovzdajú zbrane.

„Prestali bojovať, ale výmenou za čo? Zabudli na oslobodenie *Euskal Herria*? A čo väzni, nech si zhnijú vo väzení? Zbabelci. Treba dokončiť, čo sa začalo. Nebol ti povedomý hlas toho, čo čítal vyhlásenie?“

Arantxa pomaly prežúvala kúsok tresky. Nesúhlasne pokrútila hlavou. Chcela niečo povedať, a tak kývla zdravšou rukou, aby jej matka podala iPad. Miren natiahla krk, aby si na obrazovke prečítala: „Posol.“

Joxian prišiel krátko po jedenástej večer so zväzkom póru. Celé popoludnie strávil v záhrade. Toto je jeho koníček na dôchodku. Záhrada je hneď pri rieke. Keď sa rieka rozvodní, je po záhradke, ako naposledy začiatkom roka. Sú aj horšie veci, vraví Joxian. Skôr či neskôr voda opadne. Osuší náradie, vyčistí chatku, nakúpi mladé králiky, nahradí nepoužiteľnú zeleninu. Jablň, figovník a liesky záplavu vydržia a to je všetko. Všetko? Keďže rieka strháva so sebou priemyslový odpad, zemina silne zapácha. On vraví, že za továrňou. Miren mu odpovie: „Za jedmi. Jedného dňa poumierame v hrozných bolestiach brucha.“

Ďalšou každodennou Joxianovou vášňou je chodiť podvečer popoludní hrať karty. Štyria kamaráti spolu hrávajú *mus*. Tam dole, smerom k námestiu, v bare Pagoeta. Že pri hraní vypijú iba jeden džbán, to sa tak len tvária.

Zo spôsobu, ako držal pór, Miren spoznala, že je pod parou. Povedala mu, že nos bude mať červený ako jeho otec. Neklamným znamením, že pil, je, ako sa škriabe na pravom boku, akoby ho svrbelo okolo pečene. Vtedy niet pochýb. Ale niežby cestou domov